

Iz ribarske prakse

Tima ribar

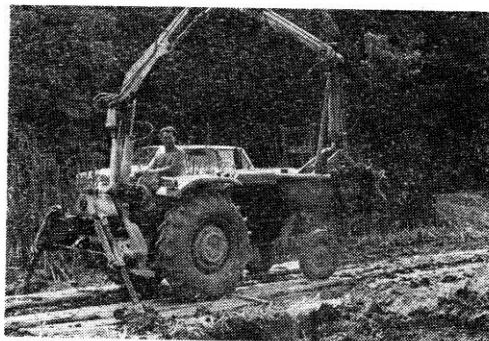
— Da li znaš onog Simić Timu iz Mohova?
 — Simić Timu? Ne. Ne sjećam se.
 — Ma onog Timu ribara, koji je redovit gost na našim sastancima, zar ga se ne sjećaš?
 — Pa tako reci, Timu ribara, tko ga ne poznaje. Taj je svagdje, sve pita, za sve se interesira, rado priča o svom radu, ribnjaku, uzgoju mlađa, problemima s punoglavcima, a u zadnje vrijeme se svima tuži na akciju Mjesne zajednice Mohovo i Općine Vukovar da mu oduzmu ribnjak.

— Pa zar ništa ne možemo poduzeti i učiniti, mi kao ljudi i naša Ribozajednica Jugoslavije, da se čovjeku pomogne, da se za ribarstvo spase jedan vrijedan ribnjačar, rijedak entuzijast, jedini individualni uzgajatelj ribe koji stalno i uspješno surađuje s društvenim sektorom? I da se na kraju sačuva i spase jedan ribnjak koji je već bio upropašten?

— Nažalost ne možemo. U ovom slučaju su se po svemu sudeći udružili jal i ljubomora, birokracija i lažna borba protiv bogaćenja, i tko zna čega još tu ima. Protiv ovog zajedništva ribar Tima nije imao nikakve šanse i džabe su mu bile sve naše podrške.

Ovakav dijalog se češće puta u zadnje vrijeme vodio između naših ribnjačara. Eto radi toga hajde da malo popričamo o Timi, da njega i njegove probleme malo pobliže predstavimo našim čitaocima.

Simić Tima surađuje s Ribozajednicom još od 1977. godine, još kada smo bili Poslovno udruženje. Došao je i zamolio da mu omogućimo prisustvovanje na našim stručnim sastancima, da mu pomognemo kako bi se pretplatio na naš časopis »Ribarstvo Jugoslavije«. Bio je spreman da plaća i članarinu Udruženja ili Stručne sekcije. Kako su po našem statutu članovi Udruženja i Stručne sekcije samo privredne organizacije, a ne osobe, ovoj njegovoj molbi nismo mogli ni formalno udovoljiti. To bi uostalom bio i velik financijski teret za njega. Cijeneci njegovo interesovanje i želju za suradnjom, obećali smo da ćemo mu slati pozive na sve stručne sastanke bez ikakve naknade, osim razumljivo vlastitih putnih troškova. Koliko se sjećam, od tada nije izostao ni na jednom stručnom sastanku. Kasnije se učlanio u Jugoslavensko ihtiološko društvo, u kojem je članstvo individualno, pa je prisustvovao i na većini njegovih sastanaka i stručnih simpozija. Tima je s nama učestvovao i na ribarskom studijskom putovanju u Veronu na Međunarod-

Tima na kopanju kanala adaptiranim bagerom na traktoru

ni simpozij »Aquaculture '84« i na izložbu ribarske opreme, a 1985. je prisustvovao međunarodnom savjetovanju o bolestima riba u Mađarskoj. Kako bi proširio svoje znanje iz ribarstva i izmijenio iskustva, rado je pozivao na »svoj« ribnjak Mohovo najveće ribarske stručnjake iz naučnih institucija i najvećih ribarskih organizacija kao što su Istraživačko razvojni centar za ribarstvo Zagreb, Ribnjačarstvo Jelas, Ribnjačarstvo Zagreb, Ribokombinat Beograd, Ribarstvo DTD Novi Sad, Ribozajednica Jugoslavije i mnoge druge. Kao stalni suradnik i kooperant organizacija P. P. Bačka Palanka — OOUR Despotovo i PIRO Sid — Morović, za njihove ribnjake proizvodi mlađ, stalno surađuje s njihovim stručnjacima, te po osnovi toga ima osiguranu redovitu kontrolu zdravstvenog stanja mlađa od strane Veterinarskog fakulteta Novi Sad.

Tima s ponosom ističe da je njegov ribnjak posjetio akademik Jan Prokopič, direktor Parazitološkog instituta Čehoslovačke akademije nauka u pratnji profesora Veterinarskog fakulteta Beograd dr Zlatibora Petrovića, redovitog člana SANU.

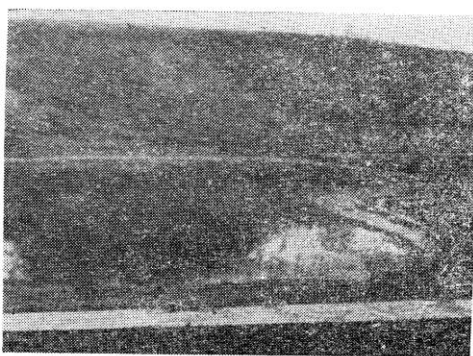
Među prvim svojim kontaktima s naukom i naučnim radnicima Tima ističe svoju posjetu Zavodu za bolesti riba Veterinarskog fakulteta u Zagrebu 1976. godine. Primio ga je naš poznati stručnjak za bolesti riba prof. dr Nikola Fijan i s njim razgovarao »dva sata«. Odgovorio je na bezbroj Timinih pitanja i na rastanku mu rekao da je s njim vrlo rado razgovarao i da se ne sjeća da mu je ijedan ribnjačar praktičar postavio ovoliko mnogo pitanja uz brojna vlastita

opažanja iz prakse. Tima je tada tek treću godinu imao ribnjak u proizvodnji kada mu se pojavila bolest na ribama — gliste u crijevima. Domaći veterinar mu je prepisao »piperazin«, Tima utrošio puno novca bez rezultata. Prof. Fijan je iz razgovora ustanovio da je riječ o parazitarnoj bolesti glista u crijevima — botriocefalozi, uputio ga u »5 Maj« Bjelovar po pravi lijek kojim je za nekoliko dana uspješno izliječio ribu.

Započeli smo o Timi s brda s dola, hajde da idemo redom o njegovom uključenju u ribarstvo i o ribnjaku Mohovo.

Ribnjak Mohovo je građen još 1936. godine, a gradio ga je neki Mrđenović. Obnovila ga je SRZ Mohovo 1958. godine na osnovu projekta inž. Nikole Fijana (starijeg). Ribnjak je imao površinu 7,5 hektara u 3 ribnjačke kazete kaskadno izgrađene, u dolini omanjeg potoka na neplodnom i zamočvarenom zemljištu. Ribnjak je bio u proizvodnji samo dvije godine, nakon čega se zadržava pripojila PIK-u Vukovar. I u PIK-u je korišten samo dvije godine uz potpuno nerentabilno poslovanje i nisku proizvodnju, koji nisu mogli podnijeti niti čuvara ribnjaka. Ribnjak je napušten 1962. godine. Nakon 11 godina, 1973. g. dolazi Tima Simić koji je pekar i pojma nema o ribogojstvu, te uzima ribnjak u zakup od Mjesne zajednice Mohovo. Ribnjak se nalazio u jadnom i potpuno destruktivnom stanju, zakorovljen trstikom, šibljem i ostalim teško iskorijenjivim korovom nasipi razvaljeni i prokopani od bizamskih štakora, vodoopskrbni objekti propali i zapušteni, 400 metara dug ispusni kanal zapušten i zarašten, putevi oko ribnjaka razvaljeni i skoro neupotrebljivi.

Eto, u takvom stanju je bio ribnjak kada je Simić sačinio ugovor s Mjesnom zajednicom, i bilo je zaista hrabrosti kod tog čovjeka da se upusti u ovako rizičan posao. Ugovor je važio od 1973. do 1977. godine. Njime se Simić obavezao davati Mjesnoj zajednici godišnje 700 kg tovljene ribe. Tima tvrdi da je zapravo davao cijeli svoj prihod, pogotovo ako se uzme u obzir prva 1973. godina, kada je imao enormnih početnih ulaganja i kada mu je bujica odnijela 50% nasadene ribe.

Izgled zakorovljenog ribnjaka Mohovo na početku

Godine 1978. Simić je sklopio novi ugovor ali sada sa Skupštinom Općine Vukovar, s važnošću 25 godina, dok su obaveze utvrđene samo za prvih 10 godina. Već nakon dvije godine, tj. 1980-te, počinje akcija iz Mohova da se ugovor raskine i ribnjak Simiću oduzme, te neka se daje na licitaciju na kojoj i on ima pravo učestvovati. Od tada pa do kraja 1985. traje Timina borba, dokazivanje da je u pravu, da se ugovor raskida jednostrano i bez opravdanih razloga, da će on time biti ogromno oštećen i životna mu egzistencija ugrožena. Sve to Tima Simić nije uspio dokazati, to nisu bili dovoljni argumenti. Skupština općine Vukovar je donijela odluku o raskidu ugovora. On još nije deložiran s ribnjaka, jer se u njemu nalazi njegova riba. Odluka je donesena a da prethodno nije utvrđeno koliko je Tima uložio vlastitih investicijskih sredstava, koliko je od njih ostalo neamortizirano. Timin odštetni zahtjev kojeg priprema penje se na 5 miliona (novih) dinara. Odluka ne vodi računa o kupljenoj ribarskoj opremi. Kuda će Tima s čamcima, bagerima, peletirkom, bazenima za prevoz ribe, pumpama, mrežama? Kuda će sa svojim znanjem i iskustvom iz ribogojstva što ih je stekao za 13 godina rada u ribarstvu, učenjem i druženjem sa stručnjacima, te vlastitim usavršavanjem? U našim SIŽ-ovima obrazovanja postoje precizne rečenice koštanja za ovakovo obrazovanje, koje oni naplaćuju od našeg društva.

Baš o tom znanju i iskustvu Time ribara da popričamo. On je prvih 5 godina proizvodio konzumnu ribu i ostvarivao proizvodnju 3 — 3,5 tona ribe, znači cca 500 kg/ha. Zatim se šest godina, od 1978., orijentira na proizvodnju mlada. Dostiže proizvodnju 6 tona i ona je rentabilna. Kada forsira i jedne godine proizvede 7 tona, znači skoro 1000 kg/ha (ne zaboravimo, u vrlo plitkim ribnjacima), ulaganja su veća od realizacije i ostvaruje gubitak. On smatra (ima pravo) da se na istim ribnjačkim kazetama može uspješno i intenzivno proizvoditi mlad najviše 5 godina, nakon čega dolazi do naglog opadanja prirastnog prirasta, pa se mora vratiti na uzgoj konzumne ribe. Znači, mora se uvesti jedna vrsta »plodoreda« u ribnjaku. Zato je on planiran (a vjerovatno neće imati priliku da ostvari) na 4 hektara ići na proizvodnju 3 tone mlada, a na ostalih 3 ha krupniju

Današnji izgled uređenog ribnjaka

(konzumnu) ribu. U zadnje je vrijeme išao na intenzivnu proizvodnju mlađa biljojeda i to 70% 1 godišnjeg amura do 50 g, a 30% linjaka i šarana. Ličinke biljojeda je kupovao, a šarana sam proizvodio od vlastitih selekcioniranih matice. Da bi to uspio morao je imati uvijek viška matice kao i remontno stado za izbor i selekciju novih. On i sada ima brojno i velike vrijednosti remontno stado, za kojeg strepi da će u slučaju rasprodaje biti potpuno obezvređeno. Tko će platiti kod prodaje na kilograme uložene troškove uzgoja i čuvanja matice, selekcije remonta od ličinke preko $\bar{S}_1$, $\bar{S}_2$ i $\bar{S}_3$, pita se zabrinuto Tima.

U uslovima ribnjaka Mohovo nije jednostavno proizvoditi uspješno mlađ. To će potvrditi svi specijalisti, stručnjaci iz nauke i prakse. Tima je to uspjelo velikim zalaganjem, stalnim učenjem, svakodnevnim saživljavanjem sa proizvodnjom, ribnjakom i ribom. Naročitu brigu i muku su mu zadavale žabe, pa ih je on iz nužde promatrao, proučavao, kako bi ih nadmudrio i »prevario«, jer uništiti ih je vrlo teško. Priča kako je jednom on prevario njih, druge godine su one prevarile njega. Ova zapažanja o žabama su tako interesantna i poučna, pa ćemo ih detaljnije opisati. Uočio je da dvije vrste žaba stvaraju velike probleme kod uzgoja mlađa i to suhozemne žabe krastače ili »krumpirače« kako ih lokalno zovu i zelene barske žabe. Krastače izlaze iz zemlje iz priobalja ribnjaka i spuštaju se u vodu. Mrijeste oko 15 dana ranije od zelenih žaba. Krastače se hvataju ribi i zelenim žabama za leđa i oči, pa zelene žabe masovno bježe s pred njih iz vode na obalu. Ako čovjek naiđe nasipom uveče, zelene žabe skaču u vodu gdje ih dočekuju krastače, skaču im na leđa i hvataju za oči prednjih nogama. Zelene žabe tada glasno kriče od bola.

U plitkim ribnjacima dolazi do velike produkcije punoglavaca, koji iskorištavaju prirodnu i dodatnu hranu riba, a što je još gore, velike količine kisika. Kod izlova ribe punoglavce je vrlo teško, skoro nemoguće isortirati. Prilikom transporta ribe, punoglavci stalno plivaju na površinu vode bazena radi uzimanja mjehurića zraka. Stalnim plivanjem gore dolje oni se usput trljaju, ispuštaju sluz iz tijela i hranu iz probavnog trakta, uglavnom detritus, pa tako uprljaju svu vodu. Ličinke riba se jednostavno ukoče u takvoj vodi, zapravo gube tekućinu bez kisika. Koliko je sadržaj probavnih organa punoglavaca štetan po ribu vidi se i po tome što riba neće jesti samljevene site punoglavce. Ako se punoglavci isčiste u čistoj protočnoj vodi i samelju ribama, one ih vrlo rado jedu.

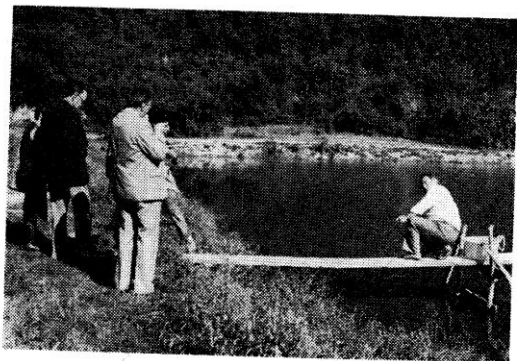
U borbi protiv punoglavaca i žaba Tima se svakako dovijao kako bi ih »prevario«, jer ako ima mnogo punoglavaca nježne ribice uopće ne mogu doći do dodatne hrane — tijesta. Tima je u početku pokušao odvojiti punoglavce od riba. Na plitkim mjestima u ribnjaku je stavljao kokošji izmet na kojega su masovno navaljivali punoglavci. Nakon 2—3 dana hranjenja punoglavaca, započeo je na čistim i dubljim mjestima ribnjaka stavljati brašno i tijesto, na koje su se masovno kupile ribice. Međutim, ako u toku ove akcije dođe do vjetrovitog vremena (što se u pro-

ljeće često dešava), valovi izmiješaju vodu, hranu, detritus i kokošiji izmet sa punoglavcima i ribicama, pa akcija propada. Poslije ovog iskustva, krenuo je u smišljeniju akciju. Najprije je vodu napustio u gornji najplići ribnjak, kako bi se u njemu izmrestile žabe. Zatim vodu iz gornjih ribnjaka prepušta u donji kroz guste rešetke, pa tek tada stavlja matice riba na mreštenje. Iza toga u gornjem ribnjaku uništi punoglavce živim krečom. No i ovako smišljenu akciju su žabe jedne godine izigrale. Proljeće je kasnilo pa žabe nisu krenule na mreštenje u gornji ribnjak. Utihnule su odjednom, kaže Tima, i samo se vidjelo svjetlucanje njihovih očiju oko ribnjaka. Kada je došlo vrijeme za mreštenje riba, prepustio je vodu u gornjeg ribnjaka i u njemu su se odjednom našle i žabe koje su se izmrestile zajedno s ribama.

Još jedan uspješan eksperiment je Simić izveo u svojoj borbi protiv žaba. On je pokušao primijeniti hranjenje ribljih mladunaca pomoću plutajućih papirnatih vreća (koje je lansirao prof. Fijan). One se kod njega nisu pokazale najuspješnijim, pa je nabavio 30 komada plastičnih korpi sadržine oko 10 kg brašnate hrane. Hranu je dobro nabio, okrenuo dnom gore i pustio da plutaju po površini vode. Na površini brašna u unutrašnjosti korpe se stvorila tanka skrama tijesta, na koju su se masovno skupljale ribice i jele, dok punoglavci nisu mogli stajati u uspravnom položaju te su padali na dno ribnjaka.

Ovo iskustvo sa žabama cijenim zaista interesantnim i vrijednim, ali je Tima smislio još novina kako bi sebi olakšao posao, a uz to kvalitetno i uspješno proveo pojedine tehnološke zahvate. Problem kisika u ovakovim plitkim ribnjacima, pogotovo kod proizvodnje mlađa (puno glava) je uvijek prisutan. Zato se on opskrbio odgovarajućom opremom. Ima 3 plastična čamca i 2 Tomosova vanbrodska motora, 2 pumpe za vodu, 1 diesel agregat 8 ks s Tomosovom pumpom i 200 metara gumenih crijeva, sve kako bi u slučaju manjaka kisika mogao brzo intervenirati. Kao preventivan zahvat je smislio način automatskog razbacivanja hidratnog vapna po ribnjaku. S obje strane čamca je ovjesio drvene sanduke dimenzije 150x50x50 cm s perforiranim dnom. Na dnu sanduka je pribio dvije drvene daske u kosom položaju. Brzim pokretanjem čamca se stvara vodena struja koju daske usmjeravaju na perforirano dno i tako ispire hidratno vapno iz sanduka, a valovi stvoreni propelerom brodskog motora jednakomjerno i široko razbacuju zakrećenu vodu po ribnjaku. On je naučio svoje sinove i ženu kako se rukuje s ovim aparatom i kada treba dejstvovati — za tmurna vremena i u rana jutra (a njima nije bilo teško da rano ustanu jer su to redovito činili).

Od opreme je Simić kupio staru odbačenu englesku peletirku, osposobio ju i proizvodio vlastitu peletiranu hranu. Od dva stara buldožera uvijek je jedan bio u radnom stanju, a rovokopač i utovarivač je montirao na traktor. Svu tu mehanizaciju je sam održavao i s njome sam rukovao. Uvjeren sam da ribarskog majstora ovakvog profila nema niti jedno naše društveno ribnjačarstvo, odnosno ribogojstvo.

Istaknuti naučni radnici u posjeti Timi i ribnjaku Mohovo

A tko je i kakav je Tima izvan ovih naših ribarskih horizonata kakav je u privatnom životu?

Mnogi ribari ne znaju, tek oni s kojima je bio u prisnijim kontaktima, da je Tima vrstan pekar, da je dugo godina u ugovornom odnosu s Rezidencijom Predsjedništva SFRJ (ranije Maršalata) u Karađorđevu i da su njegove »lepinje« rado kušali i hvalili mnogi najviši naši i strani rukovodioci i državnici. Mnogima od nas je bio životni san a nikad ostvaren, samo vidjeti pokojnog predsjednika Tita, a Tima je imao tu sreću i čast da ga je mnogo puta vidio, s njim razgovarao, pa čak i nasamo, prijateljski kao dva stara poznanika. Prirodno je da je Tima na to ponosan, ali se time ne hvališe. No što je čudno i neprirodno, ta činjenica je njemu, u nastojanju da zadrži ribnjak Mohovo, više štetila nego koristila.

Ne bi Tima ribar uspio da ovako uspješno savlađuje dva zanata — ribarski i pekarski, da nema divnu porodicu, vrijednu i punu razumijevanja ženu Maricu i sinove, 17 godišnjeg Marka i 14 godišnjeg Živana, čiji je hobi rad i samo rad, dok za provod skoro ni ne znaju. Tima tu porodičnu radnu brigadu uspješno i lukavo vodi, uz šale i dosjetke lako ih nagovori da dnevno rade izvanprosječnih 16 sati. U tome leži sva tajna preporoda ribnjaka Mohovo.

Iako još mnogo toga ima i znamo o Timi, neka i ovo bude dosta u ovom našem stručnom časopisu. Prema informacijama pristiglim uoči predaje rukopisa ovog članka, Tima je ribnjak definitivno oduzet, dok detalje nismo saznali.

I moramo se zapitati, pa gdje to živimo? Zar je to potpomaganje male privrede, zašto su se deklarirali politika ove zemlje i najviši društveno politički organi,

a oni niži sve do općina i mjesnih zajednica to uporno ponavljaju na svim političkim skupovima. Živimo u socijalističkoj Jugoslaviji, preko 40 godina u slobodi. Na um mi je došlo da podsjetim kakvu je politiku razvoja ribarstva vodila Austrougarska država na početku ovog stoljeća, jer smo o tome pisali i jer ima s ovim našim Timom veze. U našoj monografiji »100 godina ribogojstva na tlu Jugoslavije« na 21. stranici piše: U Lovačko ribarskom vjesniku od 1912. u članku »Uspjeh ribnjačara u Hrvatskoj« među ostalom stoji: ».....već se tada došlo do saznanja da nisu prikladni i unosni samo veliki ribnjaci, nego i manji, na malim površinama. Zato je Kraljevska zemaljska vlada proglasila da će ribnjake urediti besplatno o zemaljskom trošku. Svakome tko ima mogućnosti i želi izgraditi ribnjake, vlada će besplatno poslati stručnjake, koji će izraditi nacрте i troškovnike i dati besplatno mlađ za prvo napućavanje. Ovakova vladina politika je potakla osnivanje i gradnju mnogih malih šaranskih i pastvrskih ribnjaka (dalje se nabrajaju imena 23 mala ribnjaka koja su izgrađena)«.

U istoj monografiji smo s ponosom objavili da je jedan od najstarijih pisanih podataka o ribarstvu »Darovnica Vukovarskoj županiji Hercega Kolomana brata kralja Bele IV« iz godine 1231, kojom je ulov ribe na Dunavu i Vuki postao slobodan. Objavljeni su također mnogi podaci i fotografije eksponata Muzeju u Vukovaru, koji su vezani za ribarstvo.

U novije, naše vrijeme, s pohvalom i interesovanjem je zabilježeno osnivanje, jedine u Jugoslaviji, Samoupravne interesne zajednice za ribarstvo u Vukovaru.

U ovo sadašnje vrijeme, ovim člankom u našem časopisu spominjemo opet Vukovar, ali nažalost kao primjer nerazumnog odnosa prema ribarstvu. Tamo je najuren najuspješniji individualni ribnjačar s ribnjaka, kojega je zakupio i potpuno uredio i osposobio za proizvodnju, a koji je prethodno bio punih 11 godina napušten. Najuren, šikaniran i materijalno teško oštećen, umjesto da mu je besplatno data na neograničeno korištenje ona zapuštena bara, i umjesto da su ga za ono što je učinio predložili za orden rada. Takav je primjer Vukovar mogao dati s obzirom na svoju 755 godišnju ribarsku tradiciju.

Čestitamo Vam drugovi iz Općine Vukovar i Mjesne zajednice Mohovo na ovakovom »ljudskom i principijelnom« postupku za dobrobit razvoja našeg slatkovodnog ribarstva.

CVIJETAN BOJČIĆ, dipl. inž.